

ii- الْإِدْغَامُ Al-idghaam - Kuingiza, kuchanganya.

Idghaam ni kuingiza kitu kwenye kitu.

Katika hukmu za Tajwiyd ni kuingiza herufi saakin kwenye herufi yenye *i'raab* na kuzipelekea herufi mbili hizi kuwa herufi moja ya pili nzito. Na hutokeea pale nuwn saakinah au tanwiyn inapofuatiwa na moja ya herufi sita za idghaam يَرْمُلُونَ ambazo zinakusanyika katika ibara ya

Sharti ya Idghaam:

Idghaam haiwezekani ikawa katika neno moja bali ni lazima nuwn saakinah au tanwiyn iweko mwisho wa neno la kwanza, na herufi inayoingizwa hiyo nuwn saakinah au tanwiyn **مُدْعَماً في** (*mudghaman-fiyhi*) iweko mwanzo wa neno linalofuatia.

Ama inapokuweko nuwn saakinah katika neno moja na kufuatiliwa na herufi yoyote katika herufi za idghaam, hukmu ya idghaam hutoweka na kinachotakikana ni idhwhaar (kuidhihirisha nuwn saakinah); na hii inaitwa ظهار مطلقاً (Idhwhaar Mutwlaq - Idhwhaar halisi.) Na katika Qur-aan kuna maneno manne tu ambayo nuwn saakinah iliyoko katika neno moja, imekutana na herufi mbili mionganoni mwa herufi za idghaam. Herufi zenyewe ni و . Hivyo ni wajibu kuidhihirisha nuwn saakinah kwani kuleta idghaam pahala kama hapo ni kulibadilisha na kulipotosha neno na maana yake.¹. Maneno manne hayo ni kama ifuatavyo:

¹ Sababu ya kuweko ظهار مطلق ni kuhakikisha kwamba maana ya neno haibadiliki, kwani itakapoletwa hukmu ya idghaam itabadilisha maana na pia itasomeka ifuatavyo na kutokufahamika:

بِيَانٌ صِوَانٌ قِوَانٌ دُيَاً

Suwrah/ Aayah	Aayah	Neno
Al-'Imraan (3: 185)	وَمَا الْحَيَاةُ إِلَّا مَتَعٌ الْغُرُورٍ	الْدُّنْيَا ²
Al-An'aam (6 :99)	وَمِنَ النَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ	قِنْوَانٌ ³
Ar-Ra'd (13 : 4)	وَفِي الْأَرْضِ قِطْعٌ مُتَجَبِّرٌ وَجَنَّتٌ مِنْ أَعْنَدِ وَرَزْعٌ وَخَيْلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاءِ وَحِلْوٍ وَنُفَضِّلُ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ فِي الْأَكْلِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَاءً يَتِمُّ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ	صِنْوَانٌ ⁴ صِنْوَانٌ ⁴
As-Swaff (61 : 4)	يُقَاتِلُونَ فِي سَيِّلِهِ صَفَّا كَانُوا مُبْنِينَ مَرْصُوصُونَ	بُنْيَنٌ ⁵

Tanbihi:

Katika kuzisoma Aayah mbili za mwanzo za Suwrat Yaasiyn na Suwratul-Qalam, pale mtu anapopenda kuziunganisha Aayah hizo mbili, haipasi kuzipa hukmu ya idghaam japokuwa ن zinazotamkwa kwa sukuwn zinafuatiliwa na herufi ya و ambayo ni mionganini mwa herufi za idghaam,

²Imekariri mara nyingi katika Qur-aan

³Pekee katika Qur-aan

⁴Imekariri mara mbili katika Qur-aan kwenye Aayah hiyo moja.

⁵Imekariri pia: (At-Tawbah 9: 109, 110), (An-Nahl 16: 26), (Al-Kahf 18: 21), (Asw-Swaffaat 37: 97)

kwa sababu kutokana na Hafsw 'An 'Aaswim *twariyq Shatwabiyyah* inakuwa ni waajib kuifanya idhwhaar:

يَسِّنَ وَالْقُرْءَانَ الْحَكِيمَ^٦

Isomwe: يَسِّنْ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ ((*Yaasiyn wal-Qur-aanil-Hakiym*) kwa kuidhihirisha نَ كَتِيكَةَ يَسِّنْ bila ya ghunnah.

رَبِّ وَالْقَلْمَنِ وَمَا يَسْطُرُونَ^٧

Isomwe: نُونُ وَالْقَلْمَنِ وَمَا يَسْطُرُونَ ((*Nuwn wal-qalami wa maa yastwuruwn*)) wa kuidhihirisha نَ كَتِيكَةَ نُونْ bila ya ghunnah.

Aina za idgħaam ni kama ifuatavyo:

- إِدْغَامُ بِغْتَةً Idghaamu bighunnah

Idghaam bighunnah ni kuingiza nuwn saakinah au tanwiyn kwenye herufi za يَ نَ مَ pamoja na kuleta ghunnah inayotokea puan. Hukmu hii hutokeea pale nuwn saakinah au tanwiyn inapofuatiwa na moja ya herufi hisz nne za idghaam bighunnaah nazo zimekusanywa katika ibara ya: يَنْمُو .

---

^٦Yaasiyn (36 : 1-2)

^٧Al-Qalam (68 : 1-2)

Mifano Ya إِدْعَامُ بِعْنَةٍ - Idghaamu bighunnah

Tanwiyn		Nuwn saakinah		Herufi
Inavyotamkwa	Mfano	Inavyotamkwa	Mfano	
wujuwhuy-yawmaidhin	وُجُوهٌ يَوْمَيْنِ	iyyaquwluwna	إِنْ يَقُولُونَ	ي
yawmaidhiy-yuwaffiyhimu	يَوْمَيْنِ يُوَفَّهُمُ	wa may-ya'mal	وَمَنْ يَعْمَلْ	
rizqannahnu	رِزْقًا تَخْنُ	wa mannu-ámmirhu	وَمَنْ نُعْمِرْهُ	ن
malikannuqaatil	مَلِكًا نُقْتَلُ	minni'matin	مِنْ نَعْمَةٍ	
swiraatwammusta qymaa	صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا	mimmaaaaaain	مِنْ مَاءِ	م
maaimmahiyn	مَاءٌ مَهِينٌ	mimmasad	مِنْ مَسَدٍ	
Rahiymuw-Waduwdu	رَحِيمٌ وَدُودٌ	miw-waaqin	مِنْ وَاقِ	و
waliyyiw-walaa	وَلِيٌ وَلَا	miw-waliyyin	مِنْ وَلِيٍ	

- إِدْعَامُ بِغْيَرِ غُنَّةٍ Idghamu bighayri ghunnah

إِدْعَامُ بِغْيَرِ غُنَّةٍ (Idghamu bighayri ghunnah) ni kuitia na kuichanganya nuwn saakinah au tanwiyn katika herufi za ر ل bila ya kuleta ghunnah inayotokea puanī.

Mifano ya إِدْعَامُ بِغْيَرِ غُنَّةٍ (Idghamu bighayri ghunnah)

Tanwiyn		Nuwn saakinah		Herufi
Inavyotamkwa	Mifano	Inavyotamkwa	Mifano	
la-RauwufuRrahiym	لَرْءُوفُ رَحِيمٌ	mirrabihim	مِنْ رَّبِّهِمْ	ر
thamaratirrizqan	ثَمَرَةٌ رِّزْقًا	mirrizqin	مِنْ رِّزْقٍ	
hudallimuttaqiyna	هُدًى لِلْمُتَّقِينَ	walaakillaa	وَلَا كِنْ لَا	ل
qasamullidhiy	قَسْمٌ لِذِي	milladun	مِنْ لَدْنَ	

Kisha katika aina mbili hizo za idgham, zinagawanyika kwa kuwa ziko zilizo kamilifu; إِدْعَامُ كَامِلٍ (Idghamu kaamil) na zilizopunguka; إِدْعَامُ نَاقِصٍ (Idghamu naaqisw)

إِدْغَامٌ كَامِلٌ - **Idghaamu Kaamil** (Iliyokamilika) ambayo inaweza kuwa ni bighunnah au bighayri ghunnah. Herufi zake ni nne nazo zimekusanyika katika neno **نَرْمَلٌ**.

إِدْغَامٌ كَامِلٌ بِعُنْهَةٍ **Idghaamu Kaamil Bighunnah** - Hukmu hii hutokea pale nuwn saakinah au tanwiyn inapokutana na herufi za **نَ** na **مَ** ikaingia yote katika herufi ya pili bila kubakisha chochote katika nuwn ndio maana ikawa kaamil na hivyo basi husababisha shaddah. Ghunnah inayopatikana kutokana na hizi herufi mbili ni kwa ajili ya hizo **نَ** na **مَ** *mushaddad* zina swiffah ya ghunnah ya asili.

إِدْغَامٌ كَامِلٌ بِغَيْرِ عُنْهَةٍ **Idghaamu Kaamil Bighayri Ghunnah** : Hukmu hii hutokea pale nuwn saakinah au tanwiyn inapokutana na herufi za **رَ** na **لَ** ikaingia yote katika herufi ya pili inayofuatia bila ya kubakisha chochote katika nuwn ndio maana ikawa kaamil na hivyo basi husababisha shaddah lakini hapa ghunnah haithibiti.

Alama za **إِدْغَامٌ كَامِلٌ** (Idghaamu Kaamil) katika nuwn saakinah ni kuondoshwa sukuwn katika nuwn na kuipa shaddah herufi inayofuatia. Alama ya **إِدْغَامٌ كَامِلٌ** (Idghaamu Kaamil) katika tanwiyn ni kufuatana *i'raab* mbili moja chini ya mwenziwe kwa upande kidogo na kuipa shaddah herufi inayofuatia⁸

---

⁸ Alama hizi katika Msahafu ni vile tanwiyn zinavyokaa moja chini ya mwenziwe kwa upande kidogo na si katika usawa wa mstari mmoja kama ifautavyo:

حَتَّىٰ لَكُمْ غَفُورًا رَّحِيمًا بِفَحْشَةٍ مُّبِينَةٍ عَذَابًا نُّكَفِّرُ

Ni tofauti hali yake zinavyokuwa katika hukmu ya idhwhaar ambako zinapandiana moja juu ya mwenzake katika usawa wa mstari mmoja na si kwa upande kama ifuatavyo:

نَارًا حَامِيَةً وَرَقَةٌ إِلَّا كَرَّةٌ حَاسِرَةٌ

Mifano ya إِذْعَامٌ كَامِلٌ Idghaamu Kaamil

Tanbihi: Zingatia rangi katika jedwali mbili zifuatazo za إِذْعَامٌ كَامِلٌ (Idghaamu kaamil) na إِذْعَامٌ نَاقِصٌ (Idghaamu naaqisw) katika matamshi kwamba pale penye shaddah, herufi imekaririwa kutajwa katika herufi inayofuatia nuwn saakinah au tanwiyn bila ya kugawanywa, na kwamba pasipokuwa na shaddah herufi moja imebakishwa katika nuwn saakinah au tanwiyn na ya pili imetajwa katika herufi inayofuatia nuwn saakinah au tanwiyn.

Inavyotamkwa	Tanwiyn	Inavyotamkwa	Nuwn Saakinah	
yawmaidhi-nnaa'imah	يَوْمَيْنِ نَاعِمَةٌ	wamanru-'ammirhu	وَمَنْ نُعَمِّرُهُ	ن
yawmaidhi-mmusfirah	يَوْمَيْنِ مُسْفِرَةٌ	mimmaalin	مِنْ مَالٍ	م
latadhkiratullil muttaqiyin	لَتَذَكِّرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ	mallam yazid-hu	مَنْ لَمْ يَزِدْهُ	ل
shaytwaanirrajiym	شَيْطَانٌ رَّجِيمٌ	mirrahmatihi	مِنْ رَّحْمَتِهِ	ر

إِذْعَامٌ نَاقِصٌ Idghaamu Naaqisw (Pungufu)

Ni pale nuwn saakinah au tanwiyn inapokutana na herufi za و ي na ikaingia katika herufi ya pili inayofuatia kwa kuibakisha swiffah ya nuwn saakinah au tanwiyn ambayo ni ghunnah na ndio maana ikaitwa naaqisw hivyo basi herufi ya pili yake haitiwi shaddah.

Alama ya إِدْغَامٌ نَاقِصٌ (idghaamu naaqisw) katika nuwn saakinah ni kuondoshwa sukuwn katika nuwn na herufi ya pili yake haina shaddah. Alama ya إِدْغَامٌ نَاقِصٌ (Idghaamu naaqisw) katika tanwiyn ni kufuatiana *i'raab* mbili moja chini ya mwenzio kwa upande kidogo na kutoweka shaddah juu ya herufi inayofuatia kimaandishi. Ama kusoma ni lazima isomwe kwa shaddah.⁹.

Mifano ya إِدْغَامٌ نَاقِصٌ (Idghaamu naaqisw):

Inavyotamkwa	Tanwiyn	Inavyotamkwa	Nuwn saakinah	
tadhkirata ^{w-} wata'iyaha	تَذْكِرَةٌ وَتَعْيَاهَا	ma ^w -wujida ...	مَنْ وُجِدَ	و
khaasia ^{w-} wahuwa	خَاسِئًا وَهُوَ	mi ^w -waraqatin	مِنْ وَرَقَةٍ	
wayluy ^{y-} yawmaidhin	وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ	wamay ^{y-} yattaqiLlaah	وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ	ي
ghishaawatu ^{w-} walahum	غِشَّوَةٌ وَلَهُمْ	famay ^y -ya-mal	فَمَنْ يَعْمَلْ	

Hitimisho la aina za Idghaam ni kama ifuatavyo:

إِدْغَامٌ كَامِلٌ بِغَيْرِ غُنَّةٍ ل ر Idghaamu kaamilin bighayri ghunnah: herufi zake ni ل ر

إِدْغَامٌ كَامِلٌ بِغُنَّةٍ ن م Idghaamu kaamilin bighunnah: herufi zake ni ن م

إِدْغَامٌ نَاقِصٌ بِغُنَّةٍ و ي Idghaamu naaqiswin bighunnah herufi zake ni و ي

⁹ Rejea tanbihi namba 146